

Výzva pro ekologické ovocnářství

Kdybych měl české ekologické ovocnářství charakterizovat jednou větou, asi by zněla: „Není v dobrém stavu, ale má před sebou obrovský potenciál.“ Jistě to není žádné průlomové odhalení, většina z nás už si sundala růžové brýle, ale považuji za nutné popsat stav takový, jaký je, abychom mohli hledat cesty k využití zmíněného potenciálu.

V současné době (stav k 31. 12. 2010) je v režimu ekologického hospodaření v České republice 5128 ha ovocných sadů. Meziroční nárůst představuje 39 procent. Z toho je asi 2000 ha sadů certifikovaných a asi 3200 ha v přechodném období. Celkem to reprezentuje 523 podniků, jak fyzických, tak právnických osob. Průměrná výměra ekologicky obhospodařovaných sadů v jednu podniku je 9,8 hektaru. Struktura velikostí podniků je uvedena v tabulce.

V rámci Programu rozvoje venkova je vyplácena podpora ekologickým ovocnářům. V roce 2010 tato podpora činila 849 eur/ha ovocných sadů nebo 510 eur/ha při obhospodařování extenzivních ovocných sadů.

O produkci máme údaje z roku 2009. Například průměrný výnos jablek byl 3,49 t/ha, hrůšek 3,93, meruněk 0,79 t/ha. Co se týče tržních ukazatelů, k dispozici jsou v této chvíli pouze údaje zahrnující pěstební sezónu 2008. V té době byla plocha ekologicky obhospodařovaných sadů 3105 ha. U jablek bylo k prodeji určeno 73 %, ostatní byly využity pro jiné účely (vlastní spotřeba). Prodeje byly z 90,1 % realizovány na tuzemském trhu, vývoz činil necelých deset procent. Z prodaných jablek bylo 75 % realizováno jako bioprodukt, zbytek jako konvenční. U peckovin bylo k prodeji určeno 91 % produkce, z toho 87 % na domácím trhu. Avšak pouze 26 % bylo deklarováno jako bioprodukt, přičemž více než polovina takto deklarovaná produkce byla vyvezena. Zbývajících 74 % bylo prodáno jako konvenční produkt.

Nedostatečná produkce

To jsou strohé statistické údaje, které však zohledňují nic nefikají o skutečné situaci v českém ekologickém ovocnářství. Pravdou a veřejným tajemstvím je, že valná většina sadů byla převedena do ekologického hospo-

Zákazníci dnes požadují bioovoce v prvotřídní kvalitě

Foto Martin Bagar

daření z důvodu (ať už výhradně, nebo především) získání dotací. V těchto sádkách neprobíhá téměř žádná agrotechnická aktivita a sklizeň ovoce je malá nebo žádná, a to v nízké kvalitě. Sem patří zejména sady na sklonku životnosti, na které je výhodnější brát dotace téměř za nulových nákladů, než je vykácet. Speciální kategorií pak jsou ekologické sady, které byly výhradně za účelem získání dotací založeny. Údaje o produkci jsou tedy zkresleny touto skutečností. Nicméně z toho jasně vyplývá, že domácí produkce ekologicky pěstovaného ovoce je nedostatečná, zdaleka nepokrývá zájem trhu a nemožňuje také vytvořit dobré a provázané dodavatelско-odběratelské vztahy, neboť za této situace naši pěstitelé nejsou schopni zajistit a garantovat odběratelům dostatečnou a pravidelnou bioprodukcí. Indikátorem tohoto stavu je také to, že se významný podíl bioovoce realizuje jako konvenční produkt.

Na druhé straně je tu část ovocnářů, které bych označil jako aktivní a pro něž je primárním cílem pěstování a stržení ovoce. Do této kategorie lze zařadit dvě skupiny pěstitelů. První zahrnuje ekologické

pěstitele, kteří se do toho pustili už dříve, ze zájmu o ekologii a produkci bioovoce a v podstatě bez ohledu na výši podpory. Jde především o malé, výjimečně střední podniky, některé z nich mají 15 i více let zkušeností. Druhou skupinou jsou pěstitelé, kde sice dotační podpora měla vliv jako motivace pro přechod k ekologickému pěstování, nicméně zásadní je produkce a tržní uplatnění ovoce. Do této skupiny se řadí jak malé, tak velké podniky. Samozřejmě neexistují žádné oficiální statistiky, jaký podíl pěstitelů hospodaří intenzivně. Můj osobní odhad je, že to je v řádu stovek hektarů, maximálně do jednoho tisíce.

Dostupnost technologií

Dalším faktorem, který ovlivňuje produkci bioovoce je dostupnost kvalitní pěstelské technologie. Dávno pryč jsou průkopnické doby, kdy zákazník toleroval drobné flíčky strupovitosti či poškození škůdci a bral to jako důkaz, že plody skutečně nejsou „stříkány“. Dnešní zákazník je sice ochoten si připlatit za bioprodukt, ale za to vyžaduje ovoce v prvotřídní kvalitě. A právě dostupnost, respektive nedostupnost pěstelských technologií, ze-

jména ochrany rostlin, měla také vliv na zpomalení rozvoje ekologické produkce ovoce. Ještě před pár lety byly „měď a síra“ v podstatě jedinými dostupnými prostředky ochrany pro ekologické pěstitele.

V tomto směru, zejména v oblasti ochrany rostlin, dochází v posledních letech k výraznému pokroku. Zejména z iniciativy společnosti BIOCONT LABORATORY, jako dodavatele prostředků biologické ochrany, a VÚRV Praha-Ruzyně a VŠÚO Holovousy, jako představitelů výzkumných institucí, došlo v posledních třech letech k významnému doplnění znalostí a zkušeností v použití prostředků ochrany ovoce, a to jak díky

ženi BioSad, jehož cílem je podpora ekologického pěstování ovoce a uplatnění ekologických prvků v integrované produkci. Hlavními činnostmi, kterými se chce sdružení BioSad zabývat, je vzdělávání v oblasti ekologického ovocnářství, výzkum a transfer výzkumu pěstelských technologií do praxe, poradenství, osvěta a propagace ekologického ovocnářství vůči konzumentům a veřejnosti. Velmi důležitým cílem sdružení BioSad je rozvoj systému poradenství pro ekologické pěstitele. V tomto směru, tedy v poskytování technického poradenství, v monitoringu a signalizaci škůdců a chorob, školení pěstitelů apod., máme ještě co dohá-

prostředí, zvyšování biodiverzity, zdraví obsluhy a konzumentů a z toho důvodu je u určitým způsobem nadále bude podporováno. Navíc je zde rostoucí zájem konzumentů o biopotravinu. A u ovoce, podobně jako u zeleniny, kde se významná část konzumuje přímo, bez úpravy či zpracování, lze předpokládat zájem o to vyšší. Dále jsou tu dostupné nové pěstelské technologie. To vše přispěje k tomu, že produkce ekologicky pěstovaného ovoce poroste. Tedy že nebudeme na evropské špičce pouze v rozsahu ploch ekologických sadů, ale že se na vysokou úroveň dostane i produkce bioovoce. Reálně lze předpokládat, že se plochy intenzivně obhospodařovaných ekologických sadů v budoucnu usadí na podobné úrovni, jaká je u západoevropských sousedů, tedy někde okolo osmi až deseti procent ploch.

Co se týče ekonomiky ekologického pěstování ovoce, můžeme vycházet ze zkušeností západoevropských pěstitelů. Obecně platí, že výnosy jsou v ekoprodukcí nižší ve srovnání s konvenční nebo integrovanou produkcí. Naopak realizační ceny jsou vyšší a pohybují se obvykle na jednom a půl až dvojnásobku běžných cen. To umožňuje dobrou ziskovost ekologických pěstitelů ovoce.

Martin Bagar

BIOCONT LABORATORY, spol. s r. o.

Struktura zastoupení podniků podle výměr sadů

Výměra sadů v jednom podniku (ha)	Počet podniků	Podíl z celkové plochy sadů (%)
Nad 100	8	25,88
75 - 100	7	11,22
50 - 75	10	11,32
30 - 50	17	12,91
20 - 30	18	8,75
10 - 20	40	11,23
5 - 10	54	7,55
1 - 5	206	9,65
Méně než 1	163	1,48

výsledkům vlastního výzkumu, tak i zlepšení kontaktů se zahraničními odborníky. Zároveň byla registrována řada přípravků a prostředků ochrany rostlin, které mají pěstitele k dispozici a úspěšně získávají zkušenosti s jejich aplikací. V současnosti mohou naši pěstitelé využít propracované kompletní technologie ochrany jablek před chorobami a škůdci. Intenzivně se pracuje na řešení problémů v peckovinách. Dále bude potřeba zaměřit vývoj na úrodnost a péči o půdu a výživu.

Díky spolupráci výše zmíněných institucí, pod vlivem výborných výsledků výzkumu a s vědomím, že u nás neexistuje instituce, která by se zabývala řešením technických problémů ekologických ovocnářů, vzniklo na podzim loňského roku sdru-

žení. Je pozitivní, že od začátku byl o činnost sdružení poměrně velký zájem. To svědčí o tom, že pěstitelé žádají informace, které by jim umožnily zintenzivnit a zkvalitnit produkci. (více informací o sdružení naleznete na www.biosad.cz).

Ekologické zemědělství, potažmo ovocnářství má řadu pozitiv: příznivější vliv na životní

V pokračování pohledů našich odborníků na různé komodity ekologického zemědělství představuje jeden ze zakladatelů nového sdružení Biosad Ing. Martin Bagar, Ph.D., svůj názor na nutnou změnu přístupu k ekologickému ovocnářství v ČR.

Odbyt biopotravin v ČR vážně ovlivnilo nesmyslné obviňování sdělovacích prostředků, které označovaly nepravě naše ekologické zemědělství za hygienicky méně spolehlivé v souvislosti s šířením nákazy EHEC v Německu. Proti tomu se ohradili odborníci ČTPEZ i FiBL odbornou argumentací, která je dostupná na stránkách www.bioinstitut.cz.

Český trh biopotravin čeká růst

Český trh s biopotravinami sleduje Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI), který teprve v dubnu 2011 publikoval data za rok 2009, i tak jsou tato čísla zajímavá a v podstatě vystihují současnou situaci. Podle tiskové zprávy ÚZEI utratili spotřebitelé v České republice v roce 2009 za biopotravinu 1,77 miliardy korun, což je zhruba stejně jako v roce 2008.

Průměrná roční spotřeba na obyvatele činila necelých 200 Kč a podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů dosáhl 0,71 procenta, podobně jako v roce předchozím. Srovnáme-li to s podílem ekologického zemědělství na celkové výměře zemědělské půdy, který činí zhruba deset procent, pak vidíme, že české ekologické zemědělství je stále jednostranně zaměřeno na dotace.

Trh s biopotravinami se tak s finanční a ekonomickou krizí vyrovnal velice dobře. Po rychlém růstu spotřeby v letech 2007 a 2008 došlo pouze ke

stagnaci trhu, nikoli k poklesu jako u konvenčních potravin. Pro roky 2010 a 2011 je očekáván další nárůst spotřeby.

Celkový obrat s biopotravinami českých subjektů včetně vývozu dosáhl v roce 2009 přibližně 2,13 miliardy korun. Z toho obrat v maloobchodě činil 1,68 mld. Kč, ve veřejném stravování přes 14 mil. Kč a téměř 70 mil. Kč dosáhl obrat přímého prodeje. Celkem se tedy na českém trhu prodalo v roce 2009 biopotravin za 1,77 miliardy Kč.

Do zahraničí české společnosti vyvezly biopotravinu přibližně za 367 mil. Kč. Mezi největší

exportéry patřily v roce 2009 firmy RACIO, s. r. o., Sonnentor, s. r. o. FRUJO, a. s. a PRO-BIO, obchodní společnost s r. o. Hlavními dovozci v roce 2009 byly firmy Hipp Czech s. r. o., TopBio mlýn, s. r. o., Excellent Plzeň, s. r. o., a Fair Trade Centrum, s. r. o. Významný podíl dovozu realizují také přímo maloobchodní řetězce.

Nejvíce biopotravin nakoupí čeští spotřebitelé v maloobchodních řetězcích (68,6 %, tj. za 1,2 mld. Kč v roce 2009), dále pak v prodejnách zdravé výživy a biopotravin (17,3 %) a vzrůstá podíl lékáren (7 % oproti 4 %

v roce 2008). Z pohledu hlavních kategorií potravin se na maloobchodním obratu nejvíce podílely Ostatní zpracované potraviny (42% podíl, přičemž téměř polovinu tvoří hotové pokrmy typu dětských výživ). Druhou příčku si udržuje kategorie Mléko a mléčné výrobky (20 %), následovaná kategorií Ovoce a zelenina (10 %).

Vyšší spotřeba

Po stagnaci spotřeby biopotravin v roce 2009, způsobené meziročním cenovým propadem biopotravin a mírným poklesem celkové spotřeby potravin

u nás kvůli ekonomické krizi, očekáváme v příštích letech opět pozvolný růst objemu prodeje biopotravin. Předpokládá se růst spotřeby biopotravin zejména v rámci gastronomických zařízení a výraznější zvýšení podílu přímého prodeje z farem.

Přispět by k tomu měla i stále trávající podpora státu ve formě dotací či zvýhodnění poskytovaných pro ekologické zemědělce a výrobce v rámci Programu rozvoje venkova na roky 2007 až 2013 a dále nový Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011 až 2015

schválený na konci roku 2010. Jeho cílem je kromě dosažení 15% podílu ekologicky obhospodařované půdy na celkové zemědělské půdě ČR také zvýšení podílu biopotravin na celkové spotřebě potravin na tři procenta a zvýšení podílu českých biopotravin na 60 procent. Ke zvýšení poptávky spotřebitelů přispěla také celonárodní informační kampaň pod názvem Ekologické zemědělství a biopotravinu realizovaná v letech 2008 až 2010 téměř za 30 milionů korun.

Jiří Urban, ÚZEI